

УДК 329.8:316.75 (477)

М.В. Примуш, професор, д-р політ. наук

Донецький національний університет

вул. Університетська, 24, м. Донецьк, Україна, 83000

ВЕКТОРИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ІДЕОЛОГІЇ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ УКРАЇНИ

Здійснюється спроба аналізу трансформації ідеологій політичних партій в умовах сучасної України. Автор проводить історичну паралель між класичними ідеологіями та сучасними варіантами їх трансформації. Робиться висновок, що трансформація ідеологій політичних партій України направлена на гібридизацію положень ідеології і залежить від ситуативних настроїв електорату партій.

Ключові слова: *політична партія, ідеологія, партійна програма, електоральна поведінка, трансформація ідеології.*

Сучасний етап розвитку політичних партій характеризується їх поступовим відходом від чистої або класичної ідеології (лібералізм, консерватизм, соціал-демократія, соціалізм). Названа ситуація не викликає сумнівів ані у самих партійців, громади, чи науковців [1, с. 120]. Навпаки, відхід від чистої або класичної ідеології сьогодні характеризує політичну партію як партію зі вдалою стратегією, бо це дозволяє їй оперативніше реагувати на мінливу політичну ситуацію і більш вдало адоптуватися під настрої електорату. Проте, виникає дилема, або ідеологія перестає відігравати у політичній партії вирішальну роль і ми під нею розуміємо символічну атрибутику партії (як і програму, логотип та іншу символіку), або ідеологія політичних партій являє собою гібридний набір синтезу вдалих положень класичних ідеологій (лібералізм, консерватизм, соціалізм, соціал-демократія), соціальних замовлень електорату (наприклад «партія як команда професіональних державних менеджерів»), і положень державних програм зі стратегічного курсу країни (наприклад, концепція гуманітарного розвитку Президента України В.Ф. Януковича, положення якої повністю орієнтує політичні партії запозичити окремі положення концепції Президента як у програму (план дій щодо поліпшення стану справ в гуманітарній сфері, так і ідеологію (орієнтація партії на демократію та захист прав людини)) [2].

Таким чином, названа проблема зумовлює актуальність теми дослідження, яка полягає у визначенні як місця ідеології в сучасних політичних партіях й з'ясування рівня впливу політичної реальності на окремі положення ідеології політичних партій України, так і аналізу векторів трансформації ідеології (мається на увазі вирішення вищезазначеної дилеми).

Отже, виникає логічне запитання, якщо чиста або класична ідеологія зараз не відіграє вирішальну роль в діяльності політичних партій, то що має її замінити? Відповідь на це питання криється на думку В. Висоцького у дуальній ролі політичних партій, яка полягає в тому, (це є наукова новизна дослідження), що партії одночасно це «явище» і «процес»:

– політичні партії діють одночасно у політичній і соціальній сферах, а також завдають тенденції розвитку і вдосконалення названих сфер;

– політичні партії реалізують свою політику у матеріальному і духовному вимірах електоральної політики, тобто орієнтуються переважно на вимоги своїх прихильників та інтереси еліти, яка очолює партії;

– політичні партії, як і політика володіють принципом «інклюзивності» (здатність партій проникати в усі соціально-політичні та морально-етичні сфери життєдіяльності суспільства з метою сканування та артикуляції інтересів громадян, що знаходять своє втілення в ідеології, гаслах та риторички політичної партії;

– політичні партії являють собою динамічний та рухливий процес, який є як відображенням відбитків соціальних процесів так і фактором визначення векторів їх трансформацій [3, с. 59].

Тобто, ідеологія як явище не зникла в історію, як це здається на перший погляд. Навпаки, вона трансформується разом з роллю політичних партій в системі державного управління, так і з вимогами електорату, саме цим зумовлена мета дослідження, яка полягає у визначенні місця і ролі ідеології політичних партій у контексті їх трансформацій. Використовуючи представлений дуальний підхід до місця ідеології в діяльності політичних партій, ми можемо це довести. Отже, ідеологія в класичному її розумінні сьогодні трансформується в певний філософсько-етичний конструкт [4, р.89], проте трансформації ідеології явище в політичній науці принципово не нове. Ідеологія також переживала трансформацію як у поглядах авторів цього явища, так і у діяльності самих політичних партій (прикладом цього можуть слугувати в українських умовах так звані «партії влади», котрі при реалізації власної ідеології і програми трансформують свої положення відповідно до політичного та гуманітарного курсу країни). Стосовно трансформації ідеології в поглядах засновників цього явища, варто навести практичні приклади цієї трансформації. За основоположником терміну «ідеологія» Антуана де Трасі, то вона «це нова наука про закони появи і реалізації ідей суспільства, на принципи яких повинні спиратися

політика та етика» [5, с. 132]. К. Маркс у свою чергу трансформував ідеологію у «сукупність суспільних ідей, теорій, поглядів, які відображають й оцінюють соціальну дійсність з точки зору інтересів конкретних класів; вона є надійним явищем по відношенню до економічного базису, крім того вона відносно самостійна. Проте ідеологія має хибну природу, оскільки виправдовує антагонізм класів» [4, р. 92; 5, с. 147]. На нашу думку, не зважаючи на різність поглядів на ідеологію, класики погоджуються з тим, що ідеологія це відбиток соціально-політичних і культурно-етичних процесів життя суспільства. Доказом цього може слугувати логіка видатного німецького науковця К. Мангейна, який у праці «Ідеологія та утопія» позначає це явище як «соціальну дійсність, яка не передбачає свідомого осмислення, і її призначення – це аналогія існуючого устрою, захист існуючого статус-кво в політичних і соціальних процесах» [6, р. 154]. Окремо, варто наголосити на підході Р. Арона, С. Ліпсета які пропонують протиставляння науку та ідеологію, яка виступає «суб'єктивним виразником інтересів суспільства [7, с. 269; 8, р. 201]. Отже, використовуючи дуальний підхід В. Висоцького [3, с. 59] та запропонований аналіз трансформації ідеологій можна зробити перший висновок дослідження, що ідеологія також виступає «явищем» і «процесом» і, якщо вести мову про ідеологію як «явище», варто зазначити, що вона є відносно автономною від політичної партії (хоча і розвивається під її впливом), проте більш вагомим залишається вплив державної ідеології чи, як це відбувається в Україні – гуманітарної політики. Ідеологія як «процес» включає в себе такий елемент як електоральна підтримка, і трансформує свої окремі положення в залежності від вимог електорату. Проте, залишається невизначеним питання, якщо ідеологія трансформується, то чи трансформується її функціональне навантаження? За новітніми підходами до ідеології Л. Альтусерата [9, с. 4], У. Матца [10, с. 133-135] та Ю. Габермаса [11, с. 96], ідеологія «це система цінностей, які виходять на авансцену під час серйозних суспільних криз і постає в якості суспільного світогляду, який має силу віри, і орієнтує на реалізацію значного потенціалу соціуму і країни, й тому ідеологія виконує функцію подолання соціальної анемії» [10, с. 142; 11, с. 96]. Американський соціолог Н. Смелзер у свою чергу, розуміє під ідеологією систему теоретичних знань, що утверджує певні цінності і виконує наступні функції:

- послабляє соціальну напругу і виступає інтегративним елементом соціуму;
- захищає існуючий стан речей (консервативні партії) або бориться за його скасування (радикальні партії);
- завдає сенс і законність дій та вимог громадян [12, с. 55-57].

Як бачимо з наведених трансформацій ідеології ми постійно протиставляємо партійну та державну ідеологію, а це на думку К. Поппера і нашу теж, призводить до методологічної нечіткості, бо це різні аспекти однієї проблеми, оскільки державну ідеологію не можна називати партійною, і навпаки [13, р. 73-103]. Прикладом цього виступають трансформації ідеології в Україні у контексті «досвіду» п'яти парламентських партій (Партія регіонів (ПР), Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина» (ВО «Батьківщина»), Український-демократичний альянс за реформи Віталія Кличка (УДАР), Комуністична партія України (КПУ), та Всеукраїнське об'єднання «Свобода» (ВО «Свобода»); окрім КПУ, інші партії більше не виділяють свою ідеологічну приналежність. Більш того, навіть у КПУ «ідеологія» це лише пункт програми партії у розділі «Українське суспільство після антисоціалістичного перевороту», у якому мова йде про суто економічний аспект проблеми [14]. Взагалі, вихідним положенням ідеологій політичних партій представлених у парламенті є гуманітарна сфера, бо саме цим положенням приділено більш ніж 70% програми партій, і тільки 20% економіки. Наприклад, ПР у своїй програмі «Від стабільності до добробуту» ставить на перший план гуманітарну сферу (сім'я, освіта, соціальна політика, проблема медичного обслуговування, пенсійна політика, захист довкілля), коли як економіки приділяється лише позиції енергонезалежності, стабільності української гривні, розвитку інфраструктури держави та сільського господарства, далі йдуть основи державної політики, тобто продовження гуманітарної сфери [15]. Це означає, що партія влади, котра раніше виступала за ліберальні цінності, і на перший план ставила економіку («Сильні регіони – сильна країна», «Україна для людей» [16]), то при здійсненні державної влади партії відходить від цих принципів і трансформується у так звану соціальну партію, тобто поміж з ліберальними цінностями самої партії, і реалізація державної політики призвели до гібридизації ідеології партії, а саме, перехід до ідей поміркованого соціалізму. Іншим прикладом служить ВО «Батьківщина», як не приховувала факт того, що орієнтується на поміркований соціалізм («Український прорив», де прямо вказано, що Україна це соціальна держава), проте перехід партії у опозицію спричинив значну трансформацію ідей партії [17]. Так, у програмі «Ми їх зупинимо» перше місце посідають цінності ліберальної економіки [17]. Дещо іншим явищем у трансформації ідеології варто зазначити досвід «УДАРу», де вказано, що ідеологічні засади партії це розвиток України як демократичної держави (консервативні цінності), становлення соціально-ринкової економіки (поєднання соціалізму та лібералізму), забезпечення верховенства права, пріоритет громадянських прав та свобод (класичні ліберальні цінності), де також відбувається масштабна гібридизація кращих положень окремих ідеологій в одній партії [18]. Більш складна ситуація з ідеологією ВО «Свобода», незважаючи на факт того, що партію називають ультраправими націоналістами, ніде цього сама партія не вказує, зазначаючи і

при цьому не визначаючи партійного терміну «антиукраїнська політика»; і взагалі ВО «Свобода» спрямовує свою політику тільки в гуманітарну сферу, тобто ми отримуємо націонал-соціалізм [19]. Таке різноманіття ідеологій партій притаманно не тільки парламентським, але й позапарламентським партіям. Як бачимо з наведеного тільки 2 партії з 5 мають помірковані погляди (ПР, УДАР), інші партії більш радикальні (ВО «Батьківщина», КПУ, ВО «Свобода»), а як з'ясували класики ідеології, що вона є віддзеркаленням соціально-політичних процесів, то ми отримаємо значний попит населення радикальну зміну існуючого стану речей при лояльному відношенні до влади. Саме це фактор й визначає те, що головними векторами трансформації ідеології українських політичних партій є «методологічна невизначеність» на яку наголошували українські дослідники з питань ідеології В. Бебик, Ю. Розенфельд, Ю. Шайгородський та інші. На їх думку, ідеологія «являє собою певну сукупність систематизованих ідейних поглядів, уявлень тієї чи іншої соціальної групи, які висловлюють і захищають їх інтереси та цілі й має одностороннє, соціальне заінтересоване відображення дійсності з метою інтеграції суспільства, а це дозволяє виділяти релігійну, правову, політичну та інші різновиди ідеології українських політичних партій» [20, с.75-84]. Тобто, невизначеність ідеології політичних партій є відносно нормальним політичним явищем також те, що на думку М. Недюхи, ідеології українських політичних партій, на відміну від західних традицій мають дещо іншу структуру:

– образ дійсності (політичні партії лише фіксують електоральні вподобання суспільства, і в нашій країні, на нашу думку, навпаки, саме електорат формулює зміст ідеології політичних партій, на користь нашої думки слугує факт того, що тільки 2 % громадян є членами політичних партій);

– аксіологічна система (ієрархія цінностей);

– практичні вказівки (методологія дійсності або зміна справ);

– функція ідеології – це політичний курс, стратегія і визначення орієнтирів поведінки електорату [21, с. 46-53].

За такою структурою залишається невизначеним питання чинників трансформації ідеології політичних партій, як ми вже зазначали, вони трансформуються не тільки під впливом поведінки електорату, але і від прямої залежності від знаходження партії у владі чи опозиції. М. Недюха в свою чергу вектор трансформації ідеології політичних партій бачить у подоланні ідеологічного вакууму, де панують ідеї від неობольшовізму до націоналізму, лібералізму до радикалізму, релігійного фанатизму, і при цьому чітко не визначає, що є ідеологічним вакуумом політичних партій України, і не вказує, як його слід подолати [22, с.75]. В свою чергу відмітимо, що наявність цього ідеологічного вакууму ми не заперечуємо, бо на нашу думку, він є природним процесом формування необхідної ідеології самим соціумом (як показав розшарування за ідеологією партій українського парламенту, центристи на відміну від радикалів користуються обмеженим попитом), так й аргументувати свої ідеологічні засади населенню самими партіями. В практичній площині за Ю. Розенфельдом це призводить до появи трьох рівнів функціонування ідеології:

а) концептуально-теоретичний, який характеризує найбільш узагальнене уявлення групи про свої інтереси (цілі); на нашу думку цей рівень є базовим і визначає загальні методологічні положення ідеології партії як певного критерії її класифікації (ліві, праві, центр);

б) програмно-політичний, який з'ясовує загальні політичні погляди з поточними потребами та нестатками, виявленими у конкретних вимогах до влади; на нашу думку названий рівень дозволяє аргументувати населенню можливі кореляції ідейних засад партій ще до виборів, а населенню більш розуміти логіку лідерів партій;

в) поведінковий, який свідчить про реальні засвоєні ідеали і цілі цієї ідеології масовою політичною свідомістю; на нашу думку цей рівень показує, наскільки вдалою виявилася не сама ідеологія, а стратегії її кореляції, оскільки сталих ідеологічних засад в контексті динамічного розвитку суспільства побудувати неможливо [20, с. 84].

З наведеного виходить, що під ідеологією політичних партій України можна розуміти сукупність принципів державної політики з елементами та логікою класичних ідеологій, що є відображенням соціальної реальності, яка не ставить за потребу побудування ідеологічних партій в Україні. Доречі, на нашу думку, незрілість української демократії призвела до суттєвих деформацій уявлень населення про політичні партії, і вони сприймаються не як об'єднання громадян задля вирішення власних інтересів і реалізацію влади, а як необхідний інструмент просунення «потрібних» діючій еліти людей через демократичні процедури (задля уникнення звинувачень міжнародної спільноти у відсутності демократичних інститутів). Така ситуація спричиняє дуже серйозні колізії ідейних політичних партій, які в українських умовах все більше стають суто радикальними, а не центристськими, як у країнах зі сталою демократією. Тому, названа проблема дещо унеможливує визначення векторів трансформації ідеології політичних партій, оскільки ці трансформації залежать від електоральних вподобань населення, які в залежності від економічного розвитку держави можуть відхилятися від помірковано радикальних до радикальних і навпаки. Задля вирішення цієї проблеми для аналізу векторів трансформації ідеології політичних партій ми пропонуємо розглядати це питання крізь призму методологічних підходів сутності

політичних партій, які вирішують названу проблему, а саме: політична партія і ідеологія партії розглядається як взаємозалежні елементи однієї системи – інституту артикуляції громадянських інтересів. Перший принцип, на думку В. Висоцького це принцип універсальності законів світобудову, який акцентує увагу на єдності протилежних тенденцій-диференціації й інтеграції наукових знань до аналізу політичної реальності дозволяючи включити у дослідження принципи синергетики та критичного погляду на категоріальний апарат як політичної партії так і її ідеології [3, с. 60]. Названий підхід дозволяє нам розуміти, що ідеологія політичних партій України являє собою саморозвиваючу систему ціннісних орієнтирів соціуму, і політична партія є лише елементом цих орієнтирів. Це дозволяє нам відповісти на запитання, чому партія отримавши владу поступово втрачає свій авторитет із-за незрозумілих та протилежних від обіцяних дій лідера партії (приклад Соціал-демократичної партії України (об'єднаної) та партії Віктора Ющенка «Наша Україна»). Корінь названої проблеми полягає в тому, що незважаючи на відсутність чистих ідеологій у політичних партій України, вони своєю незрозумілою політикою «кидають тінь» на саму ідеологію. У практичному вимірі це призводить до радикалізації центрizmu (наприклад ПР є більш радикальною версією центрizmu СДПУ(о)), або радикалізму націоналізму (ВО «Свобода» більш радикальною версією націоналізму «Нашої України», або соціалізму (КПУ є більш радикальним виразником соціалізму, ніж СПУ). Тому, перший вектор трансформації ми можемо назвати все більш глибоку радикалізацію ідеологічних основ партій. І як показує досвід УДАРУ, ця радикалізація може виражатися гібридизацією ідеологічних основ партій, що актуалізує попит на «третю силу». Тобто, ідеологічні основи політичних партій все більше будуть залежати від електоральних настроїв громадян, а це на нашу думку, жодним чином не спричиняє розвитку політичних партій, як політичних інститутів.

Навіть навпаки, якщо за інституціональним підходом, політичні партії це державні установи як і президент, парламент (партії мають відповідну законодавчу базу і юридичне розповсюдження), то через чисельні парламентські кризи і нездатність парламентських партій налагодити процес вирішення гострих питань шляхом прийняття відповідних законів, то через радикалізацію настроїв електорату вони можуть втратити головну свою функцію – створення і прийняття державних рішень. За неінституціональним підходом названа проблема не є складною, оскільки за цим підходом політична партія це не державна установа, а система відображення певних відносин соціуму. Тобто політична партія, як і її установа залежать не від реалізації вдалих програм, а від ситуативних настроїв електорату, й тому, ми можемо розглядати трансформацію ідеології політичних партій за біологічним підходом, який розробляє В. Висоцький [3, с.61]. За цим підходом політична партія представляє собою живий організм, який постійно змінюється і розвивається за певними закономірностями розвитку через два взаємопов'язані процеси, а саме: «філопартогенезу» (зародження і розвиток всіх партій як соціально-політичного інституту, або ідеологічного, організаційного елемента партій) і «онтопартогенезу» (життєвий шлях партії, від появи до занепаду) [3, с. 60-61]. На думку В. Висоцького, і ми з нею проходжуємося, стадію «занепаду» можна тільки відтермінувати [3, с. 61], і головне питання тут криється в тому, чи не буде занепад партії ототожнювати собою занепад її ідеології? На нашу думку ні, однією з причин цього є те, що ідеологія політичної партії має один досить суттєвий недолік, який вона не може подолати, а саме вона не включає в себе міжнародні і внутрішньополітичні умови, і загрози власної діяльності. Тобто, ідеологія, на відміну від партії має, на наш погляд, певну систему захисту від провалу реалізації своїх положень на практиці. Тому, ми можемо зробити висновок, що ідеологія на відміну від політичної партії не так сильно залежить від електоральних настроїв, і являє собою комунікативний елемент між реакцією і поведінкою соціуму на певні умови соціальної реальності, які власно і утворюють політичні партії, тому, останній вектор трансформації ідеології політичних партій криється в проблемі символів, невербальної комунікації, повідомлень тощо. Завдяки символічному інтераціоналізму (система символів, кольорів, меседжів партії які вони доносить до електорату) ми можемо зробити припущення, що електорат все більше буде розуміти ідеологію як структурний елемент програми партії, який вона може або корегувати, або взагалі нехтувати, і акцентом постане саме символічна природа політики (наприклад, у США дебати та їх символічна природа грають більш вагомую роль, ніж вдалі положення ідей лідера чи партії). На думку Люшера [23, с. 29] та Елькіна [24, с. 29] поєднання теоретичних положень ідеології партії і актуальних символів за системою кольорів (Люшер) [23, с. 29] дозволить політичній партії взагалі не турбуватися про ідеологічне навантаження, бо головне в її діяльності стане строге слідування невербальним технікам впливу на електорат. Саме визначенню цього аспекту будуть присвячені наші подальші дослідження.

Таким чином, підсумовуючи зазначене, можна зробити наступні висновки. По-перше, ідеологія політичних партій на сучасному етапі їх розвитку все більше перестає відігравати вирішальну роль в партійному будівництві, і на прикладі парламентських партій України ми з'ясували, що деякі політичні сили при визначенні ідеології гібридизують інколи несумісні положення, як ліберальні цінності економіки і орієнтація держави на підвищення соціальних стандартів (Партія регіонів), будівництво соціалістичної держави за плановою економікою з вільними ринками (Комуністична партія України), побудова національної і соціально-орієнтованої держави при ліберальній моделі економіки (ВО «Батьківщина», ВО «Свобода»), поєднання планової та ринкової економіки з метою утвердження

високих соціальних стандартів («УДАР» Віталія Кличка). По-друге, названа проблема спричинена тим фактом, що український електорат дуже емоційний (що наочно показує партійне представництво Верховної Ради України 6-го скликання), і головним фактором для нього виступає не загальна мета, яку ідеологія і представляє, а вирішення гострих соціальних проблем. По-третє, аспект вирішення гострих соціальних, як головна проблема електорату, трансформує ідеологію політичних партій у все більш символічну природу, де на перший план виходить не оригінальність ідей, а невербальні засоби комунікації лідерів, що зумовлює включення у партійні списки «не політиків» (спортсменів, діячів культури, мистецтва, театру). По-четверте, державна система орієнтує партію, що знаходиться у владі більше на гуманітарну державну політику, а не реалізацію програми, гасл та ідеологічних засад партії. По-п'яте, сьогодні не можна сказати, що ідеологія вже не грає вагомий ролі в політичній партії, і поступово відходить в «історію». Навпаки, ідеологія сьогодні все більше отримує роль вагомому аргументу політичної партії на унікальність та оригінальність, проте все більше відходить у невербальне її сприйняття (ідеологія як набір меседжів в інформаційному полі взаємодії виборців).

Бібліографічний список використаної літератури

1. Бодрийяр Ж. Пароли. От фрагмента к фрагменту / Пер. с фр. Н. Сулова. — Екатеринбург: У-Фактория, 2006. — 200 с.
2. Концепція гуманітарного розвитку України на період до 2020 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/article?art_id=143303&cat_id=102036
3. Висоцький В.М. Теоретико-методологічні підходи щодо дослідження сутності політичних партій / В.М. Висоцький // Південноукраїнський правничий часопис. — 2011. — № 2. — С. 59–62.
4. Head V. Ideology and Social Science: Destutt de Tracy and French Liberalism / V. Head. — Dordrecht, M. Nijhoff; Boston, Hingham, MA, 1985. — 235 p.
5. Баллаев А.Б. Проблема «преобразующей критики» в «Немецкой идеологии» К. Маркса и Ф. Энгельса / А.Б. Баллаев // Историко-философские исследования. — Минск, 1991. — С. 127–145.
6. Mannheim K. Ideologic une Utopie / K. Mannheim. — Bonn, 1929. — P. 154. — Режим доступу: http://www.thefederalist.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=227&Itemid=27&lang=en
7. Арон Р. Демократия и тоталитаризм / Р. Арон. — М.: Изд-во «Текст», 1993. — 303 с.
8. Upset S.M. The first new nation: The United States in historical comparative perspective / S.M. Upset. — N. Y., 1963. — 420 p.
9. Балібар Е. Філософія Маркса / Е. Балібар. — Париж: Ля Декуверт, 1993. — С. 4.
10. Матц У. Идеологии как детерминанта политики в эпоху модерна / У. Матц // Полис. — 1992. — № 1–2. — С. 130–142.
11. Хабермас Ю. Техника и наука как «идеология» / Ю. Хабермас. — М.: Праксис, 2007. — 208 с.
12. Смелзер Н. Социология / Н. Смелзер. — М.: Ин-т практической социологии, 1994. — 426 с.
13. Popper K.R. Conjectures and Refutations / K.R. Popper // The Growth of Scientific Knowledge. — London and Henley. Routledge and Kegan Paul, 1972. — 330 p.
14. Програма Комуністичної партії України: Українське суспільство після антисоціалістичного перевороту [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.kpu.ua/programmaku/>
15. Програма Партії регіонів «Від стабільності до добробуту» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.partyofregions.org.ua/program_ru/index.html.
16. Партия регионов – партия народа, стабильного развития, исторической перспективы [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://pr.jineo.com/ru/program/>
17. Програма Юлії Тимошенко «Український прорив» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://vybory.org/articles/821.html>
18. Програма партії «УДАР (Український Демократичний Альянс за Реформи) Віталія Кличка» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://klichko.org/ua/about/history>
19. Програма ВО «Свобода» (чинна). Програма захисту українців [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.svoboda.org.ua/pro_partiyu/prohrama/
20. Політологія: підручник / Ю.М. Розенфельд [і др.]. — Харків, Право, 2001. — 421 с.
21. Недюха М. Идеология как критерий классификации политических партий / М. Недюха, О. Михайлик // Політичний менеджмент. — 2006. — № 2 (17). — С. 45–53.
22. Недюха М. Системний аналіз історичних типів європейської ідеології / М. Недюха. — Ірпінь: Академія державної податкової служби України, 2001. — 105 с.
23. Небояркина В. Логотипы партий и ценностные установки политических движений / В. Небояркина // Менеджмент и кадры: психология управления, соционика и социология. — 2010. — № 5. — С. 29–34
24. Ельзин В. Театр цвета и мелодии Ваших страстей / В. Ельзин. — СПб.: Петрополис, 2005. — С. 75.

Надійшла до редакції 27.07.2013 р.

Примуш М.В. Векторы трансформации идеологии политических партий Украины

Предпринимается попытка анализа трансформации идеологий политических партий в условиях современной Украины. Автор проводит историческую параллель между классическими идеологиями и современными вариантами их трансформации. Делается заключение, что трансформация идеологий политических партий Украины направлена на гибридизацию положений идеологии и зависит от ситуативных настроений электората партий.

Ключевые слова: политическая партия, идеология, партийная программа, электоральное поведение, трансформация идеологии

Prymush M. Transformation of vectors of ideology of the political parties of Ukraine

This research is an attempt of the analysis of transformation ideologies of political parties in the conditions of modern Ukraine. The author provides a historical parallel between classical ideologies and modern options of their transformation. The author draws a conclusion: transformation ideologies of political parties of Ukraine is directed on hybridization of provisions ideology and depends on situational moods of electorate parties.

Keywords: political party, ideology, party program, electoral behavior, ideology transformation.